

Spoznavajmo zanimive trajnice

Svetilka, črnoga, *Actaea*

Svetilke so dolgo živeče visoko rastoče trajnice za senčne lege, ki se odlikujejo po zanimivem listju, lepem socvetju in plodovih.

Še pred leti so spadale v samostojen rod, *Cimicifuga*. Z novimi metodami genske analize so spoznali, da so rastline iz rodu *Actaea*, črnoga, in *Cimicifuga*, svetilka, zelo podobne in so jih združili v en rod, sedaj poimenovan *Actaea*. Črnoge se razlikujejo od svetilk predvsem po semenih, ki se pri njih nahajajo znotraj jagodastih plodov, pri svetilkah pa so nameščena v suhih semenskih kapsulah. Pri opisovanju se bomo omejili na svetilke, ki so nekoč pripadale rodu, imenovanem *Cimicifuga*.

Uspevajo na senčnih in polsenčnih legah, v vlažni in rahli humozni zemlji. Listi so ponavadi narezljani in se razrastejo v močan šop. Iz njega poženejo visoka cvetna stebela, ki na koncu nosijo klasasta socvetja. Ta po obliki spominjajo na krtače za umivanje steklenic. Različne vrste cvetijo od sredine poletja dalje, v vrtove pa največkrat sadimo tiste, ki cvetijo jeseni. Cvetovi so bele ali kremaste barve in imajo značilen vonj. Nekatere celo nekoliko smrdijo, spet druge imajo vonj po medu. Slednje pozno v jesen privabljajo čebele, zato so priljubljene med čebelarji. Vsi deli rastline so nekoliko strupeni. Zrastejo do 150 cm v višino in do 60 cm v širino.

Svetilke imajo ponavadi zelene liste. Poznamo pa vedno več sort s temnimi listi in tudi stebli, ki so še bolj zanimive. Prvo rdečelistno svetilko je leta 1970 predsta-

Rodgersije so velike in elegantne trajnice, ki lepo uspevajo na vlažnih rastiščih. ▶

vil znani nemški žlahtnitelj in vrtnar Ernst Pagels, ki je znan tudi po selekcijiranju okrasnih trav iz rodu *Miscanthus*, kitajski trstikovec. Sorto je poimenoval zelo enostavno – 'Braunlaub', kar v prevodu pomeni rjavi list. V letih, ki so sledila, so odbrali še mnogo drugih sejancev svetilk, ki so imeli vedno temnejša stebila in liste. Danes so izjemno zanimive sorte po imenu 'Brunette', 'James Compton' in 'Hillside Blak Beauty', ki imajo vijolično črna stebila in liste. Značilnost in prednost teh sort je tudi v tem, da v poletnih mesecih njihovi listi ne pozelenijo, kar se rado zgodi pri drugih rdečelistnih oziroma temnolistnih rastlinah.

Sadimo jih v družbo preobjede, rdečelistne konjske grive, jesenskih anemon, kirengesome, praproti in host.

Oslad, medvejka, sračica, *Filipendula*

Oslad je zanimiva, manj znana trajnica za vlažna rastišča, ki se odlikuje po lepih listih in cvetovih, ki pri nekaterih vrstah rahlo dehtijo.

Najlepše uspevajo na soncu, lahko tudi v polsenci, v vlažni ali celo mokri zemlji. Korenine so ponavadi gomoljasto odebeljene. Imajo lepe, globoko deljene in narezane liste, ki nekoliko spominjajo na liste javorja. Pokončna stebila, vzdolž katerih so nanizani listi, so ponavadi temnejše, rdeče rjave barve. Cvetovi so majhni, zvezdasti, rožnati ali beli in združeni v rahla pahljačasta socvetja. Cvetijo pozno spomladi in poleti. Uporabljamo jih kot rezano cvetje, saj dolgo časa ohranjajo svežino. Priporočljivo je sprotno odstranjevanje odcvetelih socvetij. S tem podaljšamo čas cvetenja, hkrati pa preprečujemo morebitno samozasejevanje. V vrtovih raste več vrst. *F. kamtschatica*, kamčatski oslad, je gručasta trajnica, ki zraste do 150 cm v višino in do 40 cm v širino. Ima velike suličaste ter globoko deljene in narezane liste. Sredi poletja se

▲ Rodgersije imajo velike, zanimive, dlanasto deljene liste.

Svetilke so dolgo živeče, visoko rastoče trajnice za senčne lege, ki se odlikujejo po zanimivem listju, lepem socvetju in plodovih.

◀ Svetilke imajo navadno zelene liste, poznamo pa vedno več sort s temnimi listi in tudi stebli, ki so še bolj zanimive.

Filipendula 'Kahome' je nižje rastoči oslad z rožnatimi cvetovi in lepim listjem. Po rasti nekoliko spominja na vrtno kresnice.

v sploščenih glavičastih socvetjih razcvetajo dišeči zvezdasti beli ali rožnati cvetovi. Če je posajen na soncu in v presu- hih tleh, lahko pride do vžiga listov, ki po robovih porjavijo. Zanimiv je križanec *F.* 'Kahome', ki je nizke, kompaktne rasti, saj zraste le do 50 cm v višino in do 30 cm v širino. Cvetovi so temno rožnati, listi pa so podobni listom javorja. *F. purpurea*, škrlatni oslad, je pokončna trajnica z globoko dlanasto narezanimi listi in velikimi socvetji, ki so sestavljena iz množice drobnih rdečkasto škrlatnih cvetov. Primeren je za obvodna rastišča. Zraste do 120 cm v višino in do 50 cm v širino. Zelo znana je sorta 'Elegans', ki zraste nekoliko nižje. *F. ulmaria* sin. *Spirea ulmaria*, brestovolisti oslad, je gosto olistana trajnica z belimi ali kremastmi cvetovi. Narezani listi so po spodnji strani beli. Zanimivi sta predvsem sorti 'Aurea', ki se odlikuje po rumeno zelenih listih, in sorta 'Variegata', ki ima rumeno pisane liste. Zraste do 60 cm v višino in do 40 cm v širino.

Oslad je na vlažnih cvetličnih gredah lep v družbi krvomočnic, sibirskih perunik, tradeskancije in vrtnih kresnic. Sadimo ga tudi ob ribnike.

Rodgersija, *Rodgersia*

Rodgersije se odlikujejo po lepi rasti, po velikih zanimivih dlanasto deljenih listih in po poletnih cvetovih. So velike in elegantne trajnice, ki lepo uspevajo na vlažnih rastiščih.

Ime so dobile po ameriškem mornariškem oficirju Johnu Rodgersu (1812–1882), vodji odprave na Japonsko, kjer so našli prve rodgersije.

Najlepše uspevajo na sončnih in polsenčnih legah v vlažnih tleh. Priporočljivo je, da jih sadimo na zaščitene lege, kajti močni vetrovi kaj hitro poškodujejo velike liste. Ne prenesejo hude vročine in polnega sonca, saj bi lahko prišlo do rjavenja oziroma sušenja listov. Ravno tako ne prenesejo stalno mokre zemlje. Iz korenin spomladi odženejo veliki, deljeni listi, ki so ponavadi na začetku poletja in pozneje, jeseni, rdečkasti ali rahlo bronasto obarvani. Listi odženejo že zgodaj spomladi in so občutljivi na pomladanske pozebe. Če pride do tega, poškodovane liste odstranimo, saj bodo kmalu odgnali novi. Cvetovi so majhni in zvezdasti. Odpirajo se poleti, so kremaste ali rožnate barve in sestavljajo razvejana latasta socvetja. V vrtovih gojimo več vrst, ki ra-

stejo do 100 cm v višino in do 60 cm v širino. *R. aesculifolia* je gručkasta trajnica. Listi so nagubani, rjavkasto zeleni in dlanasto deljeni, podobno kot listi divjega kostanja. Sredi poletja se razvijajo velika socvetja z dišečimi rožnato belimi cvetovi. *R. pinnata* je robustna trajnica, ki ima deljene smaragdno zelene in pozneje rahlo rdečkaste liste. Tudi listni peclji so rdečkasti. Cveti poleti, cvetovi so rožnati ali kremaste barve. *R. podophylla* se odlikuje po mnogožilnatih listih, ki so v mladosti bronasti, pozneje zeleni, jeseni pa spet bronasti. Cvetovi so kremaste barve. *R. sambucifolia* se odlikuje po listih, ki so podobni bezgovim. So zelene barve, visoka stebela pa so lahko rdečkasta. Cvetovi so rožnati.

Rodgersije so v tujini zelo cenjene trajnice, pri nas pa žal še premalo razširjene.

So elegantne, ki jih sadimo v zamočvirjene vrtove, na obrežje ribnikov in drugih voda, vendar ne na rastišča, ki so pogosto poplavljena. Lepe so v družbi vrtnih kresnic, sibirskih perunik, jegličev, host, ligularije, močvirskega oslada, pijavčnic in krvenke.

Besedilo in fotografije: Bernarda Strgar Satler